

Показником високого рівня децентралізації вважається частка місцевих видатків на рівні більш як 45% загальнодержавних видатків, середнього рівня – 30–45%, а низького рівня – менш як 30%.

Необхідність продовження бюджетного реформування в державі підтверджується, зокрема, й показниками середнього рівня децентралізації за видатками. Так, якщо коефіцієнт децентралізації видатків у 2013 р. був 43,1%, 2014 р. – 42,73%, 2015 р. – 40,73%, то в 2016 р. відповідний показник склав 41,44%. Тобто можна вести мову про перші позитивні здобутки бюджетної реформи у напрямку децентралізація коштів.

Отже, активний вплив місцевих бюджетів на соціально-економічний розвиток регіонів можливий лише у тому випадку, якщо органи місцевого самоврядування сформулюють достатній обсяг фінансових ресурсів, якими зможуть розпоряджатися в межах своїх повноважень, та ефективно використовуватимуть мобілізовані бюджетні кошти відповідно до пріоритетів бюджетної політики на місцевому рівні.

Література:

1. Бюджетний кодекс України №2456-VI від 08.07.2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.

2. Експрес-випуски Державного комітету статистики України «Валовий внутрішній продукт та валовий внутрішній доход України» за 2010–2016 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

3. Звіти про виконання Державного та місцевих бюджетів України за 2010–2016 рр. Офіційний сайт Державної казначейської служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua>.

4. Лободіна З. Бюджетна система України: проблеми функціонування та перспективи вдосконалення / Лободіна З. // Вісник Тернопільського національного економічного університету. – 2015. – Вип. 3. – С. 29–42.

5. Музика-Стефанчук О.А. Декілька нарисів про місцеві бюджети в зарубіжних країнах / О.А. Музика-Стефанчук // Науковий вісник Академії муніципального управління: [збірник наукових праць]. Серія «Право». – 2010. – №1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvamu_pr/2010_1/12.pdf.

Пілець Наталія Зіновіївна

Студентка групи ДСБФз-21

Науковий керівник – к.е.н., доцент Квасниця О.В.

ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВИЙ МЕТОД ПЛАНУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

На сьогодні в умовах обмеженості бюджетних ресурсів, одним із пріоритетних завдань для всіх учасників бюджетного процесу є питання

раціонального та ефективного використання бюджетних ресурсів. Але теперішні методи планування і виконання бюджетів не дозволяють у повній мірі досягти бажаних результатів, оскільки в основі традиційних методів планування місцевих бюджетів лежить обсяг фінансових ресурсів, який необхідно спрямувати для виконання завдань, а результатам, яких очікується досягти від виконання цих завдань увага не приділяється. Тому постає питання стосовно застосування більш ефективних методів формування і виконання місцевих бюджетів.

У багатьох країнах світу найбільш ефективним методом формування і виконання місцевих бюджетів визнано програмно-цільовий метод (ПЦМ), який дає змогу покращити якість надання послуг та забезпечити оптимальний розподіл бюджетних ресурсів в умовах їх обмеженості.

Саме в умовах обмеженості бюджетних ресурсів першочерговим завданням стає визначення пріоритетів при їх розподілі, виявлення джерел фінансування витрат та контроль за цільовим й ефективним використанням коштів. Реалізувати ці завдання можливо при застосуванні програмно-цільового методу планування бюджету.

Програмно-цільовий метод є одним з найбільш поширених та ефективних методів державного регулювання економіки, що застосовуються в більшості розвинених країн (наприклад, США, Нова Зеландія, Канада, Австралія, країни Європейського Союзу).

Таким чином, актуальність програмно-цільового методу планування обумовлюється як раціональністю, так і набутим світовим досвідом та глобальною світовою інтеграцією.

В Україні програмно-цільовий метод запроваджено з прийняттям у 2001 р. Бюджетного кодексу України. Але застосування його на практиці здійснювалося лише на державному рівні починаючи з 2002 р. Щодо місцевих бюджетів, то окремі з них з 2004 р. здійснювали планування паралельно як по традиційному, так і по програмно-цільовому методу, оскільки для місцевих бюджетів застосування ПЦМ не було обов'язковим.

Ознак обов'язковості застосування ПЦМ на рівні місцевих бюджетів згідно з п.18 Прикінцевих та перехідних положень Бюджетного кодексу України місцеві бюджети, які мають взаємовідносини з державним бюджетом (обласні, міські, міст обласного значення, районні та бюджети об'єднаних територіальних громад) набуто у бюджетному процесі починаючи із складання проектів місцевих бюджетів на 2017 р. Це було обов'язковим, оскільки відповідно до Бюджетного кодексу одним із принципів, на якому ґрунтується бюджетна система України, є принцип єдності, який забезпечується, зокрема, єдиною правовою базою, єдиною бюджетною класифікацією, єдністю порядку виконання бюджетів.

При застосуванні програмно-цільового методу тільки на рівні державного бюджету цей принцип не реалізується у повному обсязі в частині застосування єдиної бюджетної класифікації, оскільки на рівні державного бюджету застосовується програмна класифікація видатків та кредитування державного

бюджету, а на рівні місцевих бюджетів – тимчасова класифікація видатків та кредитування місцевих бюджетів.

З огляду на значну соціальну складову місцевих бюджетів запровадження ПЦМ на рівні місцевих бюджетів дасть змогу значно підвищити ефективність використання бюджетних механізмів для досягнення стратегічних цілей держави у бюджетній сфері.

Відповідно до статті 2 Бюджетного кодексу України програмно-цільовий метод – це метод управління бюджетними коштами для досягнення конкретних результатів за рахунок коштів бюджету із застосуванням оцінки ефективності використання бюджетних коштів на всіх стадіях бюджетного процесу [1, с.6].

Запровадження програмно-цільового методу складання та виконання бюджету має такі переваги:

- забезпечення прозорості бюджетного процесу (чітке визначення завдань, на які буде витрачено бюджетні кошти);
- підвищення рівня контролю над результатами виконання бюджетних програм;
- можливість оцінювання діяльності учасників бюджетного процесу щодо досягнення поставлених цілей;
- чітке розуміння громадськістю, на що витрачено бюджетні кошти;
- можливість виключення програм, що дублюють одна одну;
- зміщення акцентів у бюджетному процесі з “управління бюджетними ресурсами (витратами)” на “управління результатами”;
- проведення оцінки діяльності учасників бюджетного процесу щодо досягнення цілей і завдань, аналіз причин неефективності їхньої роботи;
- чіткий розподіл відповідальності за реалізацію бюджетних програм між головним розпорядником коштів і безпосередніми виконавцями;
- підвищення якості розроблення бюджетної політики, ефективності розподілу й використання бюджетних коштів.

Основні положення щодо застосування ПЦМ у бюджетному процесі регламентує ст. 20 Бюджетного кодексу України, згідно з якою на рівні місцевих бюджетів програмно-цільовий метод застосовується за рішенням відповідної ради.

Особливими складовими програмно-цільового методу у бюджетному процесі є:

- бюджетні програми;
- відповідальні виконавці бюджетних програм;
- паспорти бюджетних програм;
- результативні показники бюджетних програм.

Однією з ключових переваг програмно-цільового бюджетування є розроблення та реалізація бюджетних програм, орієнтованих на кінцевий результат (відповідно до стратегічних цілей), із застосуванням критеріїв оцінки їх результативності й ефективності використання бюджетних коштів, базованих на транспарентності прийняття управлінських рішень [2, с. 68].

Сутність бюджетної програми визначено у ст. 2 Бюджетного кодексу України, де зазначено, що бюджетна програма – це сукупність заходів,

спрямованих на досягнення єдиної мети, завдань та очікуваного результату, визначення та реалізацію яких здійснює розпорядник бюджетних коштів відповідно до покладених на нього функцій.

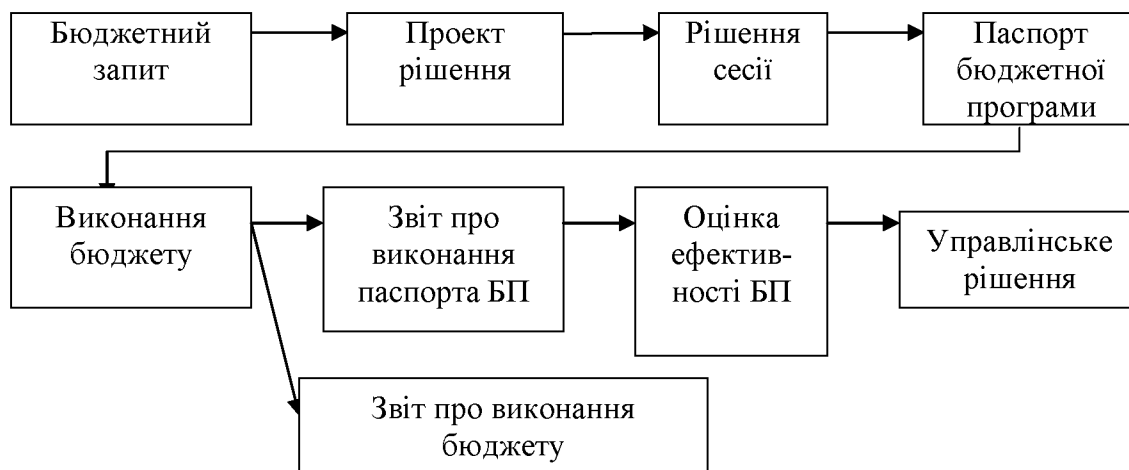
Застосування у процесі формування бюджету бюджетних програм є однією із відмінностей від традиційних методів формування бюджетів, при яких планування і виконання здійснюється за функціями, а не за бюджетними програмами.

На відміну від функцій, планування бюджету за цільовими програмами забезпечує прозорість витрачання бюджетних коштів у порівнянні з постатейним методом, який не дає змоги зрозуміти, що саме фінансується під тією чи іншою функцією.

Щодо відповідального виконавця бюджетної програми, то слід зазначити, що саме він безпосередньо забезпечує та/або координує виконання однієї чи ряду бюджетних програм у системі головного розпорядника, є юридичною особою, має окремий рахунок та бухгалтерський баланс. Відповідальний виконавець бюджетних програм визначається головним розпорядником бюджетних коштів за погодженням з Мінфіном на державному рівні та місцевим фінансовим органом на місцевому рівні [3, с. 3].

Поряд з такими категоріями як бюджетні програми та відповідальні виконавці, у програмно-цільовому методі застосовують і такі, як паспорт бюджетної програми та результативні показники бюджетної програми.

Під паспортом бюджетної програми розуміють документ, що визначає мету, завдання, напрями використання бюджетних коштів, відповідальних виконавців, результативні показники та інші характеристики бюджетної програми відповідно до бюджетного призначення, встановленого законом України про Державний бюджет України (рішенням про місцевий бюджет) [1, с. 6].

Рис.1. Програмно-цільовий метод у бюджетному процесі

Результативні показники бюджетної програми використовуються для оцінки ефективності бюджетної програми і включають кількісні та якісні показники, які визначають результат виконання бюджетної програми,

характеризують хід її реалізації, ступінь досягнення поставленої мети та виконання завдань бюджетної програми.

Характерною особливістю для програмно-цільового методу є також складання прогнозу бюджету на наступні за плановим два бюджетні періоди, що дає можливість визначити пріоритети соціально-економічного розвитку території, ефективно розподілити доходи та видатки бюджету, сприяти виробленню довготермінової стратегії.

Для більшого розуміння схематично програмно-цільовий метод у бюджетному процесі можна відобразити наступним чином (рис. 1):

Отже, при застосуванні програмно-цільового методу виникає декілька нових процедур, яких при традиційному методі не було. Це складання і затвердження паспорта бюджетної програми, складання звіту про виконання паспорта бюджетної програми та здійснення оцінки ефективності бюджетної програми.

Такий механізм в бюджетному плануванні на місцевому рівні дає можливість правильно розставити акценти у витрачаннях й без того обмежених бюджетних ресурсів та спрямувати їх на вирішення найважливіших (першочергових) проблем територіальної громади, а також сприяє становленню ефективного місцевого самоврядування, зміцнює його матеріально-фінансову, правову та організаційну самостійність.

Література:

1. Бюджетний кодекс України. прийнятий Верховною Радою України 08.07.2010 №2456-VI [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Верховної Ради України. –Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17.

2. Лободіна З.М. Проблеми запровадження програмно-цільового методу управління бюджетними коштами на місцевому рівні / З.М. Лободіна // Другі наукові читання пам'яті С.І. Юрія: зб. наук. праць [м. Тернопіль, 28 листоп. 2016 р.] / уклад. В.В. Письменний, Б.В. Максимчак; відп. за вип. О.П. Кириленко. – Тернопіль: ТНЕУ, 2016. – С. 68–71.

3. Наказ Міністерства фінансів України 26.08.2014 №836 «Про деякі питання запровадження програмно-цільового методу складання та виконання місцевих бюджетів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1103-14.